

١٩٤٤

۸۷/۱/۱۰/۱۰
۸۷/۱/۱۰/۲۴

دانشگاه پژوهشی

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه شهید بهشتی
دانشکده علوم زمین
گروه آموزشی جغرافیا

رساله جهت اخذ درجه دکتری Ph.D
رشته: جغرافیا و برنامه ریزی شهری

عنوان

ساختار و کارکرد گردشگری مذهبی - فرهنگی و مدیریت آن در کلان
شهر مشهد
استاد راهنمای

جناب آقای دکتر مصطفی مؤمنی
استاد مشاور

جناب آقای دکتر مظفر صرافی
نگارنده

محمد قاسمی خوزانی
نیمسال اول سال تحصیلی ۸۶-۸۷

بسمه تعالی
وزارت علوم ، تحقیقات و فناوری

دانشگاه شهید بهشتی

دانشکده علوم زمین

گروه آموزشی جغرافیا

تأییدیه دفاع از رساله دکتری

این رساله توسط آقای محمد قاسمی خوزانی دانشجوی دوره دکتری رشته جغرافیا و برنامه دیزی شهری تحت عنوان ساختار و کارکرد گردشگری مذهبی - فرهنگی و مدیریت آن در کلان شهر مشهد در تاریخ ۱۳۸۶/۱۱/۱۳ مورد دفاع قرار گرفت و براساس رأی هیأت داوران با نمره ۱۷/۶۰ (هفده و شصت صدم) و درجه بسیار خوب پذیرفته شد.

استاد راهنمای آقای دکتر مصطفی مؤمنی

استاد مشاور آقای دکتر مظفر صرافی لز طرف نظر ملیسا

داور از دانشگاه خانم دکتر جمیله توکلی نیا نظر ملیسا

داور از دانشگاه خانم دکتر ذهرا فنی

داور خارج از دانشگاه آقای دکتر اصغر نظریان

داور خارج از دانشگاه آقای دکتر احمد پور احمد

تشکر و قدردانی

سپاس خدای را عزوجل که ما را به وسیله آخرین پیامبرش حضرت محمد مصطفی (ص) هدایت نمود و تنعم همگواری با مرقد منور هشتادمین اختر آسمان امامت و ولایت، حضرت امام رضا (ع) را به ما ارزانی داشت. بارالها تو را سپاس به خاطر لطف و کرم بی شائبه است و آنچه که زبان در بیان آن قادر است.

به مصدق حديث شریف من لم یشکر المخلوق ان لم یشکر الخالق، در اینجا از تمامی استادان محترم گروه جغرافیا دانشگاه شهید بهشتی که در دوره دکتری توفیق شاگردی آنها را داشته ام کمال تشکر را دارم.

از جناب آقای دکتر مصطفی مؤمنی که با نهایت لطف، دلسوزی، متانت و دقت، راهنمایی و هدایت رساله تحصیلی مرا عهده دار بوده اند و متاسفانه با رحلت جانگدازش ما را مصیبت زده فراق خود نمودند، طلب آمرزش و علو درجات را در بهشت برین از خداوند منان مسئلت می نمایم. همچنین از جناب آقای دکتر مظفر صرافی به عنوان استاد مشاور که در تمامی مراحل تحقیق مرا یاری نموده اند و برای بندе به عنوان استاد اخلاق و عالم همواره الگو هستند، کمال تشکر و قدردانی را می نمایم.

از جناب آقای دکتر رحمت الله منشی زاده مدیر اسبق گروه جغرافیای دانشگاه شهید بهشتی که علاوه بر حق استادی با نهایت محبت، لطف، دلسوزی و متانت در طول دوران تحصیل مرا یاری نموده اند کمال تشکر را دارم. همچنین از سایر استادان گروه جغرافیای دانشگاه بهشتی، جناب آقای دکتر محمد تقی رضویان، سرکار خانم دکتر ژیلا سجادی، جناب آقای دکتر محمد رضا ثروتی، جناب آقای دکتر حسن ضیاء توأنا، جناب آقای دکتر عباس سعیدی، جناب آقای دکتر عبدالرضا رحمانی فضلی، جناب آقای دکتر فرشاد نوریان و در نهایت از سرکار خانم دکتر زهره فنی و سرکار خانم دکتر جمیله توکلی نیا مدیر کنونی گروه جغرافیا به خاطر زحماتی که در راهنمایی های آموزشی اینجانب داشته اند و نیز داوری رساله تحصیلی ام را عهده دار بوده اند، کمال تشکر و قدردانی را می نمایم.

از جناب آقای دکتر حسن لشگری رئیس محترم دانشکده به خاطر زحمات فراوانی که در طول تحصیل و الخصوص هنگام فارغ التحصیلی تقبل نموده اند و نیز جناب آقای دکتر پورمعافی معاون محترم تحصیلات تکمیلی دانشکده به دلیل تمام زحماتی که برای ایشان فراهم نموده ام کمال تشکر و قدردانی را می نمایم.

از تمامی دانشجویان و یا فارغ التحصیلان گروه جغرافیای دانشگاه فردوسی مشهد و شهید بهشتی که در زمینه های مختلف تحقیق با اینجانب همکاری نموده اند، الخصوص سرکار خانم مرضیه قیاسی نوعی، آقای محسن اخوان مهدوی، آقای هادی مکرمی، سرکار خانم منیره حسینی، آقای محمد حسن امیدوار کمال تشکر و قدردانی را می نمایم.

از کلیه مسؤولین و کارشناسان محترم ادارت سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان خراسان رضوی، شهرداری مشهد، آستان قدس رضوی، اداره کل اوقاف و امور خیریه استان خراسان رضوی و سازمان حج و زیارت استان خراسان رضوی صمیمانه تشکر می نمایم. بعلاوه نظر به اینکه این پژوهش با استفاده از اعتبارات پژوهشی دانشگاه شهید بهشتی انجام شده است از تمامی مسؤولین محترم دانشگاه شهید بهشتی کمال تشکر و قدردانی را می نمایم.

تعدیم به:

زائران و گردشگران مذهبی - فرسنگی خسته دل مشهد الرضا که با یقین خالصانه از راه دور و
نزدیک به حرم کوی یار مشرف می کردند.

هدمه به:

رنگ سبز که طبیعت خنثی را می آراید وزیبایی می بخشد آنرا.
علم سبز بر فراز گنبد زرد حضرت رضا (ع) سملی است از سرفرازی دوستداران ولایت در
سرزین نور.

اقرار و تعهدنامه

اینجانب محمد قاسمی خوزانی دانشجوی مقطع دکتری
دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده علوم زمین، گروه
جغرافیا، رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری رساله
حاضر را بر اساس مطالعات و تحقیقات شخصی خود
انجام داده و در صورت استفاده از داده‌ها، مأخذ، منابع
و نقشه‌ها به‌طور کامل به آن ارجاع داده‌ام، ضمناً داده‌ها
و نقشه‌های موجود را با توجه به مطالعات میدانی -
صحرائی خود تدوین نموده‌ام. این رساله پیش از این
به‌هیچ وجه در مرجع رسمی یا غیر رسمی دیگری
به‌عنوان گزارش یا طرح تحقیقاتی عرضه نشده است.
در صورتی که خلاف آن ثابت شود، درجه‌ی دریافتی
اینجانب از اعتبار ساقط شده، عواقب و نتایج حقوقی
حاصله را می‌پذیرم.

تاریخ ۱۳۸۷/۲/۳

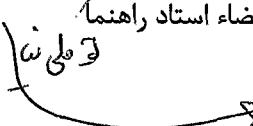
امضاء

چکیده

نام و نام خانوادگی: محمد قاسمی خوزانی	
عنوان رساله: ساختار و کارکرد گردشگری مذهبی- فرهنگی و مدیریت آن در کلان شهر مشهد	استاد راهنمای: مصطفی مؤمنی
استاد مشاور: مظفر صرافی	درجه تحصیلی: دکتری PHD
تاریخ دفاع از رساله: ۱۳۸۶/۱۱/۱۳	رشته: جغرافیا و برنامه ریزی شهری
گروه آموزشی: جغرافیا	دانشکده: علوم زمین
دانشگاه: شهید بهشتی	کلید واژه ها: گردشگری مذهبی- فرهنگی، ساختار، کارکرد، مدیریت یکپارچه گردشگری
<p>چکیده: شهر مشهد، مدفن علی ابن موسی الرضا(ع)، امام هشتم شیعیان دوازده امامی با ۲۴۲۷۳۱۶ نفر جمعیت در آبان ماه ۱۳۸۵، بزرگترین کلان شهر کشور پس از تهران است. کارکردها و ساختارهای شئون زندگی معنوی (اجتماعی و فرهنگی) و مادی (اقتصادی و فضایی) شهر برخاسته از همین سرشت مذهبی- فرهنگی است. با عنایت به قداست این آستان، زائران مسلمان (عمدتاً شیعیان) از سراسر جهان طی سده های متتمادی به این شهر سرازیر شده اند. این شهر پس از انقلاب اسلامی ایران با ایجاد تسهیلات و تأسیسات مورد نیاز و نیز به دلیل مصنوبیت نسبی از آسیب های جنگ تحمیلی و تقویت باورهای دینی- مذهبی، اهمیت و تعداد گردشگران مذهبی- فرهنگی آن رو به فزونی گذاشت تا آنجا که تعداد گردشگران داخلی در سال ۱۳۸۵ به ۳۲۸۰۸۲۱۳ نفر و تعداد گردشگران خارجی به ۶۹۴۴۷۳ نفر افزایش یافته است. این شهر که قطب اقتصادی شرق کشور است، نه تنها مهمترین شهر گردشگری ایران است بلکه در جهان اسلام نیز از جنبه گردشگری مذهبی- فرهنگی مورد توجه است.</p> <p>هدف اصلی این پژوهش، آن است که چگونه می توان ضمن برخورداری از منافع حاصل از گردشگری مذهبی- فرهنگی شهر از میزان اثرات سوء آن کاست و در راستای پایداری شهر و منطقه بهره مند شد؛ و نیز پژوهش حاضر از نظر روش شناختی بر پایه نظریه سیستمی و کارکردشناسی است. روش جمع آوری اطلاعات برمبنای کتابخانه ای- اسنادی و نیز میدانی (پرسشنامه، مصاحبه و...) بوده و جهت تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزار SPSS و برای تحلیل مکانی از نرم افزار ARC GIS استفاده شده است.</p> <p>در این راستا تحلیل ما بیانگر آن است که گردشگری مذهبی- فرهنگی شهر مشهد دارای ویژگیهای خاص است؛ به طوری که کارکردهای آن متنوع و عام المتفقه، مشارکت داوطلبانه، خیرخواهانه مردمی و دسته های مختلف مذهبی را به خود جلب کرده و در طول سال به ویژه در ایام خاص مذهبی، باستانی و اوقات فراغت، انبوه زائران و گردشگران مذهبی- فرهنگی را از اقسام متفاوت اقتصادی، اجتماعی/ فرهنگی گردشگری مذهبی- فرهنگی، وجود مشهد افزون بر بهره مندی از اثرات مثبت اقتصادی، اجتماعی/ فرهنگی گردشگری مذهبی- فرهنگی، گرفتار ناپایداریهای مختلف زیست محیطی، اجتماعی، فرهنگی از جمله اسکان غیر رسمی است. عمدۀ این ناپایداری ها از جمعیت فزاینده و گستینگی مدیریت شهری، یعنی عدم مدیریت یکپارچه آستان قدس رضوی با سایر دستگاههای دولتی و غیر دولتی که بخشی از مدیریت گردشگری شهر و منطقه را عهده دارند، سرچشمه می گیرد. بنابراین شایسته است، نهادی فرادست متشکل از کنشگران فوق تشکیل شود تا برای برقراری ارتباط سازمند اجزاء و کارکردهای گردشگری مذهبی/ فرهنگی به نفع تقویت و کارایی بیشتر در راستای توسعه پایدار شهر و منطقه که جدای از کارکرد گردشگری نیست، تلاش و فعالیت نماید.</p>	
۱۳۸۶/۱۱/۳ امضاء استاد راهنمای	

ف.علی نیما

۱	فصل اول: کلیات طرح تحقیق
۲	مقدمه
۳	۱- نگرش کلی بر مسأله تحقیق
۵	۲- بیان مسأله
۸	۳- پرسش ها و مسایل کلان این تحقیق عبارتند از :
۹	۴- ضرورت و اهداف تحقیق
۱۰	۵- فرضیات
۱۰	۶- روش تحقیق
۱۳	۷- روشها و فنون جمع آوری اطلاعات
۱۳	۸- روش میدانی و پیمایشی
۱۵	۹- روش تتبیعی
۱۶	۱۰- نمونه گیری و تعیین حجم آن
۱۶	۱۱- روشهای آماری و تجزیه و تحلیل اطلاعات
۱۷	۱۲- تکنیک کار
۱۷	۱۳- تدوین شاخصها و متغیرهای سنجش
۱۸	۱۴- پیشینه تحقیق
۲۹	فصل دوم: مبانی نظری تحقیق و مفاهیم و روابط مفهومی
۳۰	مقدمه
۳۰	۱- نظریه های تحقیق
۳۱	۲- نظریه جغرافیای فرهنگی نو
۳۱	۳- نظریه های ساختاری و ساختار گردشگری
۳۴	۴- نظریه های کارکردی و کارکرد گردشگری
۳۶	۵- نظریه سیستمی و گردشگری چونان سیستم
۳۹	- مدل کاسپار
۴۰	- مدل لیپر
۴۱	- مدل هولدن
۴۲	- مدل گان
۴۴	- مدل تایلر
۴۴	۶- رویکرد مشارکتی در فرایند سیاستگذاری و برنامه ریزی گردشگری
۴۵	۷- اصطلاحات، مفاهیم و روابط مفهومی
۴۶	ساختار
۴۶	کارکرد
۴۶	روند
۴۶	رشد و توسعه
۴۷	کلان شهرها
۴۸	برنامه ریزی استراتژیک و روش SWOT
۴۹	برنامه ریزی شهری

۵۰	اقتصاد پایه
۵۱	زائران و گردشگری مذهبی - فرهنگی
۵۲	شهرهای مقدس
۵۲	گردشگری
۵۳	برنامه ریزی گردشگری در شهر و منطقه
۵۴	اصول توسعه جاذبه های گردشگری
۵۶	جاذبه های گردشگری و انواع آن
۵۹	تأثیرات و کارکردهای مثبت گردشگری
۶۱	توسعه پایدار گردشگری
۶۲	۲-۳-۳- مسائل و مشکلات تحقیق
۶۴	جمع بندی و نتیجه گیری
۶۶	فصل سوم؛ مشخصات و ویژگی های طبیعی مشهد
۶۷	۱-۳- موقعیت
۶۹	۲-۳- زمین‌شناسی و ناهمواریها
۶۹	۱-۲-۳- واحد شمالی
۷۳	۲-۲-۳- واحد مرکزی
۷۳	۳-۲-۳- واحد جنوبی
۷۴	۳-۳- آب و هوای
۷۴	۱-۳-۳- دما یا درجه حرارت هوا
۷۶	۲-۳-۳- بارندگی
۷۷	۳-۳-۳- رطوبت نسبی
۷۷	۴-۳-۳- باد
۷۹	۴-۴- منابع آب
۷۹	۱-۴-۳- منابع آب سطحی (رودخانه‌ها)
۸۰	۲-۴-۳- منابع آب زیرزمینی
۸۰	۵-۳- خاک
۸۲	۶-۲- پوشش گیاهی
۸۲	۱-۶-۳- جوامع جنگلی
۸۲	۲-۶-۳- جوامع مرتعی
۸۴	خلاصه و نتیجه گیری
۸۵	فصل چهارم؛ ویژگی های انسانی شهر مشهد (تاریخی، جمعیتی و اقتصادی)
۸۶	۱-۴- پیشینه تاریخی شهر مشهد
۸۶	۱-۱-۴- وجه تسمیه مشهد
۸۷	۲-۱-۴- علل وجودی و هسته اولیه شهر مشهد
۸۷	۳-۱-۴- پیشینه اقتصادی شهر مشهد
۸۹	۴-۱-۴- روند تاریخی شهر، آستان قدس و گردشگری مذهبی - فرهنگی مشهد
۸۹	۴-۱-۴- از آغاز پیدایش تا گورکانیان

۹۱	-۲-۴-۱-۴- از تیموری تا پایان افشاریه
۹۳	-۳-۴-۱-۴- قاجاریه و پهلوی
۹۴	-۴-۴-۱-۴- دوره جمهوری اسلامی
۹۷	خلاصه و نتیجه گیری
۹۸	-۲-۴- ساختار جمعیتی و اجتماعی مشهد
۹۹	-۱-۲-۴- تعداد و رشد جمعیت شهر مشهد جمعیت
۱۰۰	-۲-۲-۴- توزیع و تراکم مکانی جمعیت
۱۰۱	-۳-۲-۴- ترکیب جمعیت
۱۰۱	-۱-۳-۲-۴- ساختار سنی جمعیت
۱۰۴	-۲-۳-۲-۴- نسبت جنسی
۱۰۵	-۴-۲-۴- وضعیت سواد
۱۰۶	-۵-۲-۴- حرکات اجتماعی و تحرک مکانی جمعیت
۱۰۵	-۱-۵-۲-۴- مهاجرت
۱۰۶	-۳-۴- ساختار اقتصادی شهر
۱۰۶	-۱-۳-۴- ساختار فعالیتهای اقتصادی مشهد
۱۰۸	-۲-۳-۴- وضع شغلی
۱۰۸	-۳-۳-۴- ساختار گروههای عمدۀ فعالیت
۱۱۰	بخش خدمات
۱۱۲	-۴- بررسی نقش(تیپولوژی) شهر مشهد با روش بوژوگارنیه و ثرڑ شابو.
۱۱۴	خلاصه و نتیجه گیری
۱۱۶	فصل پنجم: کارکرد گردشگری مذهبی - فرهنگی به مثابه اقتصاد پایه
۱۱۷	مقدمه
۱۱۹	-۱-۵- منابع گردشگری مشهد
۱۲۰	-۱-۱-۵- پردازش فضایی جاذبه های گردشگری مذهبی - فرهنگی مشهد
۱۲۲	-۱-۵- پردازش فضایی جاذبه های گردشگری شهر مشهد- ۱۳۸۵
۱۲۲	-۲-۱-۵- طبقه بندی منابع گردشگری بر پایه کارکردهای گوناگون آن
۱۲۳	-۱-۲-۱-۵- منابع گردشگری با کارکرد مذهبی - فرهنگی و تاریخی
۱۲۶	-۲-۲-۱-۵- منابع گردشگری با کارکرد مذهبی - فرهنگی
۱۲۶	-۳-۲-۱-۵- منابع گردشگری با کارکرد تاریخی - فرهنگی
۱۲۷	-۴-۲-۱-۵- منابع گردشگری با کارکرد تاریخی - تفریحی
۱۲۷	-۵-۲-۱-۵- منابع گردشگری با کارکرد تاریخی - طبیعی
۱۲۷	-۶-۲-۱-۵- منابع گردشگری با کارکرد فرهنگی - تفریحی
۱۲۷	-۷-۲-۱-۵- منابع گردشگری با کارکرد طبیعی - تفریحی
۱۲۸	-۸-۲-۱-۵- سایر منابع گردشگری
۱۲۸	-۳-۱-۵- تفکیک فضایی مناطق گردشگری شهر مشهد
۱۲۹	-۱-۳-۱-۵- منطقه زائر
۱۲۹	-۲-۳-۱-۵- منطقه مجاور

۱۳۴.....	۵-۲-پیامدهای گردشگری مذهبی- فرهنگی بر ساختار و کارکرد شهر مشهد
۱۳۵.....	۵-۲-۱-امکانات و خدمات با کارکرد اقامتی.....
۱۳۷.....	۵-۲-۱-۱-کارکرد اقامتی(اقامتگاههای رسمی).....
۱۴۸.....	۵-۲-۱-۲-کارکرد مذهبی- اقامتی(اقامتگاههای غیر رسمی).....
۱۴۸.....	۵-۲-۱-۳-کارکرد اقامتی موقت(اقامتگاههای موقت و خاص).....
۱۵۱.....	۵-۲-۲-امکانات و خدمات با کارکرد پذیرایی.....
۱۵۴.....	۵-۲-۲-۱-سنجش نگرش گردشگران داخلی و خارجی در زمینه ارائه خدمات.....
۱۵۵.....	۵-۲-۲-۳-حمل و نقل گردشگران مذهبی- فرهنگی.....
۱۵۵.....	۵-۲-۳-۱-حمل و نقل درون شهری.....
۱۵۶.....	۵-۲-۳-۲-حمل و نقل برون شهری.....
۱۶۴.....	۵-۴-آزانهای خدمات مسافرتی و گردشگری.....
۱۶۷.....	۵-۵-امکانات و خدمات تجاری و مالی شهر مشهد.....
۱۶۸.....	۵-۶-بخش ها و مراکز تجاری گردشگری شهر مشهد.....
۱۷۴.....	۵-۳-قدرت و توان اقتصادی گردشگران مذهبی- فرهنگی(درآمدهای گردشگری).....
۱۸۲.....	۵-۴-بررسی میزان اشتغال در بخش های مختلف اقتصادی شهر مشهد.....
۱۸۴.....	۵-۵-اقتصاد پایه شهر مشهد.....
۱۸۷.....	۵-۶-فعالیت های تبعی گردشگری.....
۱۸۶.....	۵-۱-امکانات و خدمات ارتباطی(تلفن، پست و...).....
۱۸۶.....	۵-۲-امکانات و خدمات بهداشتی و درمانی.....
۱۸۷.....	۵-۳-امکانات و خدمات آموزشی.....
۱۸۷.....	۵-۴-امکانات و خدمات فرهنگی.....
۱۸۸.....	۵-۷-شاغلین مستقیم بخش گردشگری.....
۱۹۲.....	۵-۸-ارزش افزوده بخش گردشگری مشهد در سایر بخش های اقتصادی.....
۱۹۳.....	۵-جمع بندی و نتیجه گیری.....
۱۹۷.....	فصل ششم: مدیریت سازمان های گردشگری مذهبی- فرهنگی شهر مشهد.....
۱۹۸.....	۵-مقدمه.....
۲۰۰.....	۶-۱-ساختار مدیریت سیستم گردشگری مذهبی- فرهنگی شهر مشهد.....
۲۰۱.....	۶-۱-۱-ساختار مدیریت سازمانهای مرتبط مستقیم با گردشگری مذهبی- فرهنگی شهر مشهد.....
۲۰۱.....	۶-۱-۱-۱-آستان قدس رضوی.....
۲۰۶.....	۶-۱-۱-۲-اداره کل اوقاف و امور خیریه خراسان رضوی.....
۲۰۸.....	۶-۱-۱-۳-سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان خراسان.....
۲۱۰.....	۶-۱-۱-۴-شهرداری مشهد.....
۲۱۲.....	۶-۱-۲-سازمانهای مرتبط غیرمستقیم با گردشگری مذهبی - فرهنگی شهر.....
۲۱۴.....	۶-۲-مدیریت جاذبه های گردشگری مشهد.....
۲۱۵.....	۶-۳-چندپارچگی مدیریت سازمانهای مرتبط با گردشگری مذهبی - فرهنگی.....
۲۲۰.....	۶-۴-بررسی نقاط قوت و ضعف مدیریت های مرتبط با گردشگری شهر.....
۲۲۲.....	۶-خلاصه و نتیجه گیری.....

فصل هفتم: اثرات کارکرد گردشگری مذهبی- فرهنگی بر رشد و توسعه فضایی شهر مشهد	۲۲۴
مقدمه	۲۲۵
۱- اثرات کارکرد گردشگری مذهبی- فرهنگی در پیدایش شهر مشهد	۲۲۹
۲- مروری بر روند رشد و توسعه شهر مشهد از آغاز پیدایش تا آخر حکومت قاجاریه	۲۳۰
۳- روند رشد و توسعه شهر در دوران معاصر(۰۱۳۰ تا ۱۳۸۵)	۲۳۲
۱-۳-۷- رشد و توسعه شهر از ۱۳۰۰ تا ۱۳۳۵	۲۳۳
۲-۳-۷- رشد و توسعه شهر در دهه ۱۳۳۵-۱۳۴۵	۲۳۳
۳-۳-۷- رشد و توسعه کالبدی شهر از سال ۱۳۴۵ تا ۱۳۵۵	۲۳۴
۴-۳-۷- رشد و توسعه کالبدی شهر از سال ۱۳۵۵ تا ۱۳۶۵	۲۳۵
۵-۳-۷- رشد و توسعه کالبدی شهر از سال ۱۳۶۵ تا ۱۳۷۵	۲۳۵
۶-۳-۷- رشد و توسعه کالبدی شهر از سال ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۵	۲۳۵
۷-۳-۷- رشد و توسعه آینده شهر(افق ۱۳۹۵)	۲۳۶
۴-۷- بررسی حوزه عملکرد گردشگری مشهد	۲۳۸
۵-۷- کارکردهای مؤثر در رشد و توسعه شهر مشهد	۲۳۹
۱-۵-۷- کارکرد گردشگری مذهبی- فرهنگی	۲۳۹
۲-۵-۷- کارکرد سیاسی- اداری	۲۴۱
۳-۵-۷- کارکرد آموزشی	۲۴۱
۴-۵-۷- کارکرد بهداشتی و درمانی	۲۴۲
۵-۵-۷- کارکرد حمل و نقل و ارتباطی	۲۴۳
۶-۵-۷- کارکرد تجاری	۲۴۳
خلاصه و نتیجه گیری	۲۴۵
فصل هشتم: ساختار جمعیتی- اجتماعی و اقتصادی گردشگران مذهبی- فرهنگی شهر مشهد	۲۴۷
مقدمه	۲۴۸
۱-۸- تعداد گردشگران مذهبی - فرهنگی شهر مشهد	۲۵۱
۲-۸- وسیله حمل و نقل	۲۵۵
۳-۸- مبداء (تقاضا) گردشگران مذهبی- فرهنگی شهر مشهد	۲۵۷
۱-۳-۸- ساکنین محلی	۲۵۷
۲-۳-۸- تقاضاهای داخلی	۲۵۷
۳-۳-۸- تقاضاهای منطقه ای	۲۵۸
۱-۳-۳-۸- منطقه خاورمیانه	۲۵۹
۲-۳-۳-۸- منطقه آسیای جنوبی	۲۵۹
۳-۳-۳-۸- منطقه اروپا	۲۵۹
۴-۳-۳-۸- منطقه آسیای شرقی و اقیانوس آرام	۲۶۰
۵-۳-۳-۸- منطقه آمریکا	۲۶۰
۶-۳-۳-۸- منطقه آفریقا	۲۶۰
۴-۸- اهداف و انگیزهای گردشگران شهر مشهد	۲۶۱
۵-۸- عوامل مؤثر بر تقاضای گردشگران شهر مشهد بر حسب فصل	۲۶۲

۶-۸	عوامل مؤثر بر انتخاب زمان مسافرت گردشگران فرهنگی- مذهبی.....
۲۶۳	
۷-۸	نحوه‌ی برگزاری گردشگری مذهبی- فرهنگی شهر مشهد.....
۲۶۵	
۸-۸	محل اقامت گردشگران مذهبی- فرهنگی شهر مشهد.....
۲۶۶	
۹-۸	میانگین مدت اقامت گردشگران مذهبی- فرهنگی شهر مشهد .....
۲۶۷	
۱۰-۸	تعداد تقاضای سفر گردشگران مذهبی- فرهنگی شهر مشهد .....
۲۶۷	
۱۱-۸	نسبت جنسیت گردشگران مذهبی- فرهنگی داخلی و خارجی .....
۲۶۸	
۱۲-۸	وضعیت تأهل گردشگران مذهبی- فرهنگی داخلی و خارجی مشهد- ۱۳۸۵.....
۲۶۹	
۱۳-۸	تعداد افراد تحت تکفل گردشگران مذهبی- فرهنگی شهر مشهد .....
۲۶۹	
۱۴-۸	تعداد همراهان گردشگران مذهبی- فرهنگی شهر مشهد .....
۲۷۰	
۱۵-۸	وضعیت سواد گردشگران داخلی و خارجی مذهبی- فرهنگی شهر مشهد- ۱۳۸۴.....
۲۷۱	
۱۶-۸	مذهب گردشگران مذهبی- فرهنگی شهر مشهد .....
۲۷۲	
۱۷-۸	ساختار فعالیت گردشگران مذهبی- فرهنگی شهر مشهد .....
۲۷۲	
۱۸-۸	وضع فعالیت گردشگران مذهبی- فرهنگی شهر مشهد .....
۲۷۳	
۱۹-۸	درآمد گردشگران شهر مشهد .....
۲۷۴	
۲۰-۸	سنجش نگرش گردشگران مذهبی- فرهنگی راجع به جاذبه‌های شهر مشهد .....
۲۷۶	
۲۱-۸	سنجش نگرش گردشگران مذهبی- فرهنگی راجع به برخوردهای فرهنگی .....
۲۷۷	
۲۷۹	خلاصه و نتیجه گیری.....
۲۸۲	فصل نهم: آثار سوء گردشگران مذهبی- فرهنگی بر شهر مشهد .....
۲۸۳	مقدمه .....
۲۸۴	۱-۹- اثرات سوء گردشگران مذهبی- فرهنگی بر روی محیط فیزیکی .....
۲۸۵	۱-۱-۹- مسایل آب شرب .....
۲۸۹	۲-۱-۹- آلودگی هوا .....
۲۹۳	۳-۱-۹- فرسایش خاک .....
۲۹۴	۴-۱-۹- اثرات زیست محیطی ضایعات بر ناپایداری محیطی شهر مشهد .....
۳۰۳	۲-۹- اثرات سوء گردشگران مذهبی- فرهنگی بر روی محیط اجتماعی- فرهنگی .....
۳۰۷	۱-۲-۹- اسکان غیر رسمی .....
۳۰۹	۳-۹- آثار سوء اقتصادی .....
۳۱۰	۱-۳-۹- رواج اقتصاد غیر رسمی گردشگری .....
۳۱۲	۲-۳-۹- پراکندگی فضایی مشاغل غیر رسمی در مشهد .....
۳۱۹	مشخصه‌های اقتصاد غیررسمی شهر مشهد .....
۳۲۰	خلاصه و نتیجه گیری.....
۳۲۲	فصل دهم: جمع بندی، آزمون فرضیه‌ها و ارائه یافته‌های تحقیق .....
۳۲۳	۱-۱۰- جمع بندی نهایی .....
۳۲۸	قوتها .....
۳۲۹	ضعف‌ها .....
۳۳۰	فرصت‌ها .....
۳۳۰	تهدیدها .....

فهرست مطالب

۲۳۲	۱۰-۲- ارائه یافته های تحقیق
۲۳۸	۱۰-۳- آزمون فرضیه ها
۲۴۸	۱۰-۴- پیشنهادها
۲۵۳	منابع

نقشه شماره ۱-۳-۱- موقعیت جغرافیایی شهرستان مشهد بر روی نقشه ایران و خراسان رضوی.....	۶۸
نقشه شماره ۲-۳- توپوگرافی (مدل رقومی ارتفاع) شهرستان مشهد.....	۷۰
نقشه شماره ۳-۳- واحدهای زمین شناسی شهرستان مشهد.....	۷۱
نقشه شماره ۴-۳- تیپ های پوشش گیاهی شهرستان مشهد.....	۸۳
نقشه شماره ۱-۴- توسعه مجموعه حرم از بدو پیدایش تا دوره پهلوی.....	۹۴
نقشه شماره ۲-۴- نقشه مجموعه حرم مطهر حضرت رضا (ع) - ۱۳۸۵.....	۹۶
نقشه شماره ۳-۴- تراکم نسبی جمعیت در مناطق دوازده گانه مشهد- ۱۳۸۵.....	۱۰۳
نقشه شماره ۱-۵- پراکندگی فضایی جاذبه های گردشگری شهرستان مشهد- ۱۳۸۵.....	۱۲۲
نقشه شماره ۲-۵- پراکندگی فضایی جاذبه های و شاخص تراکم گردشگری شهر مشهد- ۱۳۸۵.....	۱۲۵
نقشه شماره ۳-۵- تقیک فضایی و پراکندگی انواع جاذبه های گردشگری شهر مشهد- ۱۳۸۵.....	۱۳۱
نقشه شماره ۴-۵- پراکندگی فضایی هتلها، هتل آپارتمان های شهر مشهد- ۱۳۸۵.....	۱۴۳
نقشه شماره ۵-۵- پراکندگی فضایی مهمانپذیرهای شهر مشهد- ۱۳۸۵.....	۱۴۵
نقشه شماره ۶-۵- پراکندگی فضایی زائرسراهای شهر مشهد- ۱۳۸۵.....	۱۴۷
نقشه شماره ۷-۵- پراکندگی فضایی حسینیه های شهر مشهد- ۱۳۸۵.....	۱۵۰
نقشه شماره ۸-۵- پراکندگی فضایی رستورانهای شهر مشهد- ۱۳۸۵.....	۱۵۳
نقشه شماره ۹-۵- پراکندگی فضایی دفاتر خدمات مسافرتی شهر مشهد- ۱۳۸۵.....	۱۶۶
نقشه شماره ۱۰-۵- پراکندگی فضایی بخش های تجاری گردشگری شهر مشهد- ۱۳۸۵.....	۱۷۳
نقشه شماره ۱۱-۵- میزان شاغلین کارگاهی بخش گردشگری در مناطق دوازده گانه شهر مشهد- ۱۹۱	
نقشه شماره ۱-۷- رشد و توسعه فضایی شهر مشهد از ۱۳۰۰ تا ۱۳۸۵.....	۲۲۷
نقشه شماره ۲-۷- طرح جامع مشهد(نقشه کاربری اراضی پیشنهادی).....	۲۳۷
نقشه شماره ۳-۷- رشد و توسعه فضایی شهر مشهد متأثر از کارکرد گردشگری.....	۲۴۰
نقشه شماره ۱-۹- نقشه واحدهای فرسایش خاک شهرستان مشهد.....	۲۹۶
نقشه شماره ۲-۹- پراکندگی فضایی بازارهای هفتگی و مراکز تجمع مشاغل غیر رسمی شهر مشهد.....	۳۱۸

جدول شماره ۱-۱- تعداد جمعیت و رتبه مهمترین شهرهای مذهبی جهان اسلام.....	۶
جدول شماره ۲-۱- عوامل و اثرات مثبت و منفی اجتماعی - فرهنگی گردشگران.....	۶۰
جدول شماره ۳-۱- خلاصه آمار ایستگاه هواشناسی مشهد ..... ۲۰۰۰- ۱۹۶۰ میلادی.....	۷۸
جدول شماره ۲-۳- مشخصات آبی عمده‌ترین شاخه‌های کشف‌رود در شهرستان مشهد(متوسط سالانه)	۷۹
جدول شماره ۳-۳- گروههای بزرگ خاک شهرستان مشهد بر اساس روش فائو و یوتسکو.....	۸۱
جدول شماره ۴-۱- تعداد و رشد جمعیت شهر مشهد طی سالهای ۱۳۳۵ تا ۱۳۸۵ ..... ۱۳۸۵	۹۹
جدول شماره ۴-۲- تعداد جمعیت، مساحت و تراکم نسبی جمعیت شهر مشهد ۱۳۸۵	۱۰۰
جدول شماره ۴-۳- گروههای عمده سنی شهر مشهد- ۱۳۷۵ ..... ۱۳۷۵	۱۰۲
جدول شماره ۴-۴- نسبت جنسی در مناطق دوازده گانه شهر مشهد ۱۳۸۵	۱۰۴
جدول شماره ۴-۵- جمعیت شهر مشهد به تفکیک زن و مرد در دوره های سرشماری(۱۳۳۵-۸۵).....	۱۰۴
جدول شماره ۴-۶- وضعیت سواد در مناطق دوازده گانه شهر مشهد.....	۱۰۵
جدول شماره ۴-۷- تعداد جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر و شهر مشهد(۱۳۵۵-۷۵).....	۱۰۷
جدول شماره ۴-۸- توزیع نسبی جمعیت شاغل ده ساله و... شهر مشهد- ۱۳۷۵ ..... ۱۳۷۵	۱۰۸
جدول شماره ۴-۹- تعداد شاغلین در بخش های عمده فعالیت بر حسب مناطق شهر مشهد(۱۳۵۵-۷۵).....	۱۰۹
جدول شماره ۴-۱۰- تعداد شاغلین در بخش های اقتصادی شهر مشهد ۱۳۵۵-۷۵	۱۰۹
جدول شماره ۵-۱- سطح بندی جاذبه های شهر مشهد- ۱۳۸۶ ..... ۱۳۸۶	۱۳۳
جدول شماره ۵-۲- امتیاز و سطوح جاذبه های گردشگری شهر مشهد.....	۱۳۴
جدول شماره ۵-۳- معیارهای امتیاز بندی جاذبه های گردشگری شهر مشهد- ۱۳۸۶ ..... ۱۳۸۶	۱۳۴
جدول شماره ۵-۴- مشخصات کلی واحدهای اقامتی شهر مشهد- ۱۳۸۴- ۱۳۸۴	۱۳۵
جدول شماره ۵-۵- تعداد هتل ها و درجه آنها بر حسب مناطق شهر مشهد- ۱۳۸۴- ۱۳۸۴	۱۳۷
جدول شماره ۵-۶- نحوه مالکیت هتل های شهر مشهد- ۱۳۸۴- ۱۳۸۴	۱۳۸
جدول شماره ۵-۷- درجه بندی هتل های شهر مشهد- ۱۳۸۵- ۱۳۸۵	۱۳۹
جدول شماره ۸-۵- مشخصات (درجه و تعداد خواب) هتل آپارتمان شهر مشهد ۱۳۸۴	۱۴۰
جدول شماره ۹-۵- تعداد هتل آپارتمان ها و درجه آنها بر حسب مناطق شهر مشهد- ۱۳۸۴- ۱۳۸۴	۱۴۱
جدول شماره ۱۰-۵- نسبت عملکرد فرودگاه مشهد از سال ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۴ ..... ۱۳۸۴	۱۵۶
جدول شماره ۱۱-۵- تعداد پرواز، مسافر و میزان بار جابجا شده(داخلی) از سال ۱۳۷۹- ۱۳۸۳ ..... ۱۳۸۳	۱۵۷
جدول شماره ۱۲-۵- تعداد مسافران و پروازهای داخلی و خارجی سال ۱۳۸۴ به تفکیک ماه.....	۱۵۸
جدول شماره ۱۳-۵- تعداد مسافران ریلی ورودی به شهر مشهد بر حسب مسیرهای مختلف ارتباطی و ماههای مختلف سال- ۱۳۸۳ ..... ۱۳۸۳	۱۶۱
جدول شماره ۱۴-۵- تعداد مسافر(خارج و داخل استان و خارج کشور) و وسایط نقلیه عمومی(اتوبوس و میتی بوس) اورودی به شهر مشهد- ۱۳۸۳ ..... ۱۳۸۳	۱۶۲
جدول شماره ۱۵-۵- مجموع مسافران(هوایی، ریلی و زمینی) ورودی به شهر مشهد- ۱۳۸۳- ۱۳۸۳	۱۶۳
جدول شماره ۱۶-۵- انواع راههای تحت پوشش ادارات کل راه و ترابری خراسان و بیرجند(کیلومتر)- ۱۳۸۳	۱۶۴
جدول شماره ۱۷-۵- تعداد بانکهای شهر مشهد- ۱۳۸۵ ..... ۱۳۸۵	۱۶۸
جدول شماره ۱۸-۵- بخش ها و مراکز تجاری گردشگری شهر مشهد(TBD)	۱۷۰

فهرست جداول

جدول شماره ۱۹-۵- میزان متوسط هزینه های گردشگران داخلی مذهبی - فرهنگی شهر مشهد -	۱۷۷۱۳۸۴
جدول شماره ۲۰- میزان متوسط هزینه های گردشگران خارجی مذهبی - فرهنگی شهر مشهد -	۱۳۸۴
	۱۸۲.....
جدول شماره ۲۱- نسبت و ضرایب تکاثری اشتغال پایه و غیر پایه شهر مشهد طی دوره زمانی ۱۳۷۵-۱۳۳۵	۱۸۵.....
جدول شماره ۲۲- امکانات و خدمات(فرهنگی، آموزشی و...) شهر مشهد -	۱۳۸۴-۱۸۸.....
جدول شماره ۲۳- تعداد شاغلان ۱۰ ساله و بیشتر در بخش خدمات گردشگری بر حسب مناطق شهر مشهد -	۱۳۷۵-۱۸۹.....
جدول شماره ۲۴- تعداد شاغلین کارگاهی در فعالیتهای اقتصادی(صنعت، خدمات و بخش گردشگری) بر حسب مناطق شهر مشهد -	۱۳۸۱-۱۹۰.....
جدول شماره ۲۵- ارزش افزوده فعالیت های اقتصادی استان خراسان رضوی در دوره ۱۳۷۹-۱۳۸۴ (میلیون ریال).....	۱۹۲.....
جدول شماره ۱- مساحت و جمعیت شهر مشهد طی سالهای ۱۳۳۵-۱۳۸۵.....	۲۲۶.....
جدول شماره ۲- مشخصات کاربری اراضی پیش بینی شده طرح جامع شهر مشهد ۱۳۹۰-۱۳۹۵-۲۳۸-۱۳۷۰-۲۳۸.....	۲۳۸.....
جدول شماره ۳- تعداد گردشگران وارد شده داخلی و خارجی شهر مشهد -	۱۳۷۹-۱۳۸۴-۲۵۱.....
جدول شماره ۴- مقایسه تعداد گردشگران خارجی شهر مشهد نسبت به کل کشور (۱۳۵۵-۱۳۸۴).....	۲۵۱.....
جدول شماره ۵- تعداد زائران و گردشگران مذهبی - فرهنگی خارجی حرم مطهر حضرت رضا (ع) -	۱۳۸۴-۲۵۲.....
جدول شماره ۶- تعداد گردشگران مذهبی - فرهنگی شهر مشهد بر حسب ماههای سال-۱۳۸۴-۲۵۴.....	۲۵۴.....
جدول شماره ۷- تعداد جمعیت گردشگران مذهبی - فرهنگی و جمعیت شهر مشهد ۱۳۹۵-۱۲۷۵-۲۵۵.....	۲۵۵.....
جدول شماره ۸- نسبت گردشگران مذهبی - فرهنگی دراستفاده از انواع وسائل حمل و نقل ۱۳۸۴-۱۳۷۹-۲۵۶.....	۲۵۶.....
جدول شماره ۹- نسبت بار تکفل گردشگران(داخلی و خارجی) مذهبی - فرهنگی شهر مشهد -	۱۳۸۴-۲۶۹۱۳۸۴-۲۷۱.....
جدول شماره ۱۰- نسبت تعداد همراهان گردشگران(داخلی و خارجی) مذهبی - فرهنگی شهر مشهد -	۱۳۸۴-۲۷۰.....
جدول شماره ۱۱- ساختار سواد گردشگران مذهبی - فرهنگی شهر مشهد -	۱۳۸۴-۲۷۱.....
جدول شماره ۱۲- همبستگی بین میزان درآمد، سطح سواد، هزینه مسافرت و مدت اقامت گردشگران مذهبی - فرهنگی در شهر مشهد -	۱۳۸۴-۲۷۵.....
جدول شماره ۱۳- میزان آب شرب استحصال شده از منابع آب مشهد -	۱۳۸۴-۲۸۵.....
جدول شماره ۱۴- میزان آب شرب مصرفی شهر مشهد -	۱۳۸۴-۲۸۶.....
جدول شماره ۱۵- مقایسه بین میزان مصرف آب شرب با تعداد گردشگران مذهبی - فرهنگی داخلی وارد شده به شهر مشهد -	۱۳۸۴-۲۸۸.....
جدول شماره ۱۶- نتیجه ضریب همبستگی میان تعداد گردشگران و میزان مصرف آب -	۱۳۸۴-۲۸۸.....
جدول شماره ۱۷- تعداد نمونه های آب برداشت شده حاوی نیترات مناطق مرکزی و شرق مشهد -	۱۳۸۴-۲۸۹۱۳۸۴-۲۹۰.....
جدول شماره ۱۸- استاندارد های شاخص های سنجش آلودگی هوا -	۱۳۸۴-۲۹۰.....
جدول شماره ۱۹- سنجش وضعیت آلودگی هوا(PSI) با توجه به شاخصهای مختلف آلاینده ها -	۱۳۸۴-۲۹۰.....
جدول شماره ۲۰- مقایسه تطبیقی بین تعداد روزهای ناپایداری ۱۳۸۴-۲۹۱.....	۲۹۱.....

فهرست جداول

جدول شماره ۹-۹- نتیجه همبستگی بین تعداد گردشگران مذهبی- فرهنگی با تعداد روزهای آلوده- ۱۳۸۴	۲۹۱
جدول شماره ۹-۱۰- مقایسه بین تعداد گردشگران با آلایinde های هوا- ۱۳۸۴	۲۹۲
جدول شماره ۹-۱۱- نتایج همبستگی بین تعداد گردشگران با عناصر آلایinde هوای مشهد(ایستگاه پارک وحدت)- ۱۳۸۴	۲۹۲
جدول شماره ۹-۱۲- مقایسه تعداد روزهای آلوده (وضعیت هشدار و اضطراری در ایستگاه پارک وحدت) با تعداد پروازهای انجام شده به شهر مشهد- ۱۳۸۴	۲۹۳
جدول شماره ۹-۱۳- نتایج همبستگی بین تعداد پروازها(هوایپیما) با هوای آلوده (وضعیت هشدار و اضطراری) ساعته مشهد(ایستگاه پارک وحدت)- ۱۳۸۴	۲۹۳
جدول شماره ۹-۱۴- میزان کل ضایعات جمع آوری شده از سطح شهر مشهد به تفکیک نوع زباله بر حسب ماههای سال- ۱۳۸۴	۲۹۷
جدول شماره ۹-۱۵- نتایج همبستگی بین حجم ضایعات و تعداد گردشگران مذهبی- فرهنگی شهر مشهد- ۱۳۸۴	۲۹۸
جدول شماره ۹-۱۶- نتایج همبستگی بین حجم ضایعات جمع آوری شده در منطقه ثامن با تعداد گردشگران مذهبی- فرهنگی شهر مشهد- ۱۳۸۴	۲۹۸
جدول شماره ۹-۱۷- میزان ضایعات در مناطق مختلف شهر بر حسب ماههای سال- ۱۳۸۴	۲۹۹
جدول شماره ۹-۱۸- مقایسه ای تعداد گردشگران مذهبی- فرهنگی با تعداد تصادفات، مفاسد اجتماعی، قتل ها و مواد مخدر شهر مشهد- ۱۳۸۴	۳۰۳
جدول شماره ۹-۱۹- نتایج همبستگی بین ناپایداری های اجتماعی- فرهنگی با تعداد گردشگران مذهبی- فرهنگی شهر مشهد- ۱۳۸۴	۳۰۵
جدول شماره ۱۰-۱- تحلیل SWOT (قوتها، ضعفهای، فرصت ها، تهدیدها) گردشگری شهر مشهد	۳۳۱
جدول شماره ۱۰-۲- مقایسه جمعیت، تعداد گردشگران مذهبی- فرهنگی با مساحت شهر مشهد(۱۳۳۵-۱۳۸۵)	۳۳۹
جدول شماره ۱۰-۳- همبستگی بین مساحت شهر با تعداد گردشگران و جمعیت شهر مشهد- ۱۳۸۵	۳۳۹
جدول شماره ۱۰-۴- نتایج همبستگی بین ناپایداری های اجتماعی- فرهنگی با تعداد گردشگران شهر مشهد- ۱۳۸۴	۳۴۱
جدول شماره ۱۰-۵- چندپارچگی و تعدد فعالیت ها سازمانهای مرتبط با گردشگری مذهبی- فرهنگی شهر مشهد بر اساس عناصر سیستم گردشگری	۳۴۴

نماودار شماره ۱-۱-۱	- مراحل فرآیند تحقیق
نماودار شماره ۱-۲	- عناصر سیستم گردشگری (سازمان جهانی گردشگری)
نماودار شماره ۲-۱	- ساختار سیستم جغرافیایی گردشگری (مدل کاسپار)
نماودار شماره ۲-۲	- سیستم اولیه گردشگری (مدل لیپر)
نماودار شماره ۲-۳	- سیستم گردشگری (ناحیه مسافر، مبدأ و مقصد گردشگر) - مدل لیپر
نماودار شماره ۲-۴	- سیستم گردشگری (ناحیه محور مسافر، مبدأ و مقصد گردشگر) - مدل لیپر
نماودار شماره ۲-۵	- سیستم گردشگری، چشم انداز محیطی (مدل هولدن)
نماودار شماره ۲-۶	- سیستم گردشگری (مدل گان)
نماودار شماره ۲-۷	- میان رشته‌ای بودن مطالعات گردشگری
نماودار شماره ۲-۸	- مفهوم دیدارکننده و دیگر مسافران
نماودار شماره ۲-۹	- دمای شهر مشهد (حداکثر، میانگین، حداقل ۱۹۶۰-۲۰۰۲)
نماودار شماره ۲-۱۰	- بارندگی شهر مشهد (۱۹۶۰-۲۰۰۲)
نماودار شماره ۲-۱۱	- نمودار آمبروترومیک مشهد (۱۹۶۰-۲۰۰۲)
نماودار شماره ۲-۱۲	- نمودار رطوبت نسبی شهر مشهد (۱۹۶۰-۲۰۰۲)
نماودار شماره ۲-۱۳	- نسبت منابع تأمین آب شرب شهر مشهد - ۱۳۸۴
نماودار شماره ۲-۱۴	- جمعیت شهر مشهد در سالهای ۱۳۳۵-۱۳۸۵
نماودار شماره ۲-۱۵	- هرم سنی جمعیت شهر مشهد - ۱۳۷۵
نماودار شماره ۲-۱۶	- تعداد گروههای عمده فعالیت در شهر مشهد - ۱۳۵۵-۷۵
نماودار شماره ۲-۱۷	- مقایسه روند تکاملی شهر مشهد، نقاط شهری و استان خراسان طی سرشماری ۱۳۵۵-۴۵
نماودار شماره ۲-۱۸	- بر مبنای تیپولوژی شهری ژرژ شابو و بوژوگارنیه
نماودار شماره ۲-۱۹	- تعداد آتاق و سوئیت و تخت واحدهای اقامتی شهر مشهد - ۱۳۸۴
نماودار شماره ۲-۲۰	- نسبت نحوه مالکیت هتلهاي شهر مشهد - ۱۳۸۴
نماودار شماره ۲-۲۱	- نسبت درجه بندی هتل های شهر مشهد - ۱۳۸۴
نماودار شماره ۲-۲۲	- نسبت درجه بندی هتل آپارتمانهای شهر مشهد - ۱۳۸۴
نماودار شماره ۲-۲۳	- تعداد آتاق خواب و سوئیت بر حسب درجه بندی هتل آپارتمانهای شهر مشهد - ۱۴۱۱۳۸۴
نماودار شماره ۲-۲۴	- نسبت مالکیت های هتل آپارتمانهای شهر مشهد - ۱۳۸۴
نماودار شماره ۲-۲۵	- نسبت درجه بندی مهمانپذیرهای شهر مشهد - ۱۳۸۴
نماودار شماره ۲-۲۶	- نسبت نحوه مالکیت زائرسراهای شهر مشهد - ۱۳۸۴
نماودار شماره ۲-۲۷	- سنجش نگرش گردشگران داخلی و خارجی مذهبی - فرهنگی شهر مشهد راجع به خدمات و امکانات اقامتی در شهر مشهد - ۱۳۸۵
نماودار شماره ۲-۲۸	- سنجش نگرش گردشگران داخلی و خارجی مذهبی - فرهنگی شهر مشهد راجع به خدمات و امکانات پذیرایی شهر - ۱۳۸۵
نماودار شماره ۲-۲۹	- ترازیت انواع کالا (۱۳۸۳-۱۳۸۴)
نماودار شماره ۲-۳۰	- تعداد مسافر ورودی و خروجی ناحیه خراسان طی سالهای ۱۳۸۴-۱۳۵۷
نماودار شماره ۲-۳۱	- نمودار تعداد مسافران و گردشگران ورودی توسط پایانه مسافربری (داخل و خارج استان) به شهر مشهد بر حسب ماه - ۱۳۸۳
نماودار شماره ۲-۳۲	- نسبت مالکیت آژانس های خدمات مسافرتی شهر مشهد - ۱۳۸۴
نماودار شماره ۲-۳۳	- نسبت اصناف در بخشهای تجاری گردشگری شهر مشهد - ۱۳۸۵